

JOAQUIM CAPDEVILA EN EL RECORD

SEBASTIÀ SERRANO FARRERA

Catedràtic emèrit de lingüística de la Universitat de Barcelona

Confesso que encara avui, deu mesos després de la seva mort, se'm fa ben estrany i feixuc d'escriure una nota necrològica en record del meu estimat, i enyorat, Quim, el professor. Dr. Joaquim Capdevila i Capdevila. Va ser alumne meu, a finals dels vuitanta, un estudiant excepcional que compaginava estudis de filologia catalana i psicologia amb un aprofitament singular. El vaig acompanyar en el camí de l'elaboració d'una tesi doctoral esplèndida. Per a mi era molt estimulante veure com desplegava tota una varietat de capacitats intel·lectuals que li permetien de moure's per diferents marcs teòrics com els de les ciències cognitives, la sociologia del coneixement, la psicologia o la lingüística, i d'enlairar-se des de les dades empíriques més ben recollides fins a les abstraccions més absolutes de la lògica o de la lingüística matemàtica.

Li vaig fer costat en les primeres passes de la seva docència universitària, tant a la Universitat de Lleida com a la de Barcelona. A la UB en conferències i seminaris per als estudiants de teoria de la comunicació. D'algunes d'aquestes sessions a les quals jo havia assistit encara avui em ve a la memòria la rapidesa, el rigor, la seguretat i l'encert en la seva manera de raonar i d'enraonar. Sabia tantes coses i les sabia tan bé que encarava els problemes complexos sense por i oferia plantejaments originals per a fer-ho. I ho expressava en el llenguatge més adient, i amb una gran fluïdesa en la major part de situacions. Tenia aquella rara capacitat de prendre el pols al raonament mitjançant una mena de «mètrica emocional» i era un vertader mestre en l'art d'usar les emocions per maximitzar la força del raonament. Sentir-lo defensar unes propostes o refutar-ne unes altres era una delícia.

El professor Capdevila, tal com acostuma a passar amb les persones altament creatives, ja sigui en el món del l'art o de la ciència, tenia, alhora, un caràcter introvertit i extravertit. Sabia treballar sol i gaudir d'una bona dosi de solitud i no era, de cap manera, allò que en diem un «geni solitari». És bo saber estar sol i potser hauríem de considerar que només aquelles persones que saben estar soles, treballar sols, sense por de la solitud, seran capaces de dominar el contingut simbòlic de qualsevol camp d'estudi, d'enlairar-se en els processos d'abstracció i de generar models adaptables a la realitat.

Tanmateix, les persones creatives com el Quim insisteixen contínuament en la importància de veure i escoltar —i sovint discutir— amics, col·legues o alumnes, intercanviar idees i contrastar-les i és per això que els seus alumnes l'adoraven i els seus doctorands i les seves doctorandes encara el plorejaven. En la seva esta-

da a Barcelona participà de manera molt activa en moltes de les trobades de professors a l'Ateneu de Barcelona, amb companys i companyes de totes les nostres universitats. Ell fou l'ànima —la pauta que ho connectava tot— del GECIEC, Grup d'Estudis de la Cultura i les Identitats a l'Europa Contemporània, espai en què treballàvem a la recerca d'un bon marc per a la creació de l'imaginari català tan fonamental per a l'estudi del catalanisme contemporani.

Vaig gaudir molt de les converses que manteníem mentre passejàvem pel camí de la seva tesi, com després mentre elaborava els programes de les seves assignatures o dissenyava pràctiques i seminaris. El Quim dedicava hores i més hores a la configuració i al bon funcionament del grau de Comunicació de la Universitat de Lleida. Hi estava ben compromès. I amb la seva gent, en especial amb aquells i aquelles a qui dirigia la tesi, sempre tenia una conversa a punt. Una reflexió i un estímul. Jo notava, i comprovava sovint, com se'n sentia d'orgullós del seu grup de treball, de les tesis que feien el seu camí. En els darrers deu anys he conversat molt amb el Quim i sobre els temes més diversos i ell m'ha animat a fer moltes de les coses que he fet i jo he viscut i he sentit de la seva veu l'origen i el desenvolupament de molts dels seus treballs, dels quals han emergit estudis fonamentals sobre la festa, sobre el joc o sobre la identitat dels pobles, de col·lectius especials, o de la construcció dels imaginaris. En són un bon exemple, *La Festa a Catalunya. La festa com a vehicle de sensibilitat i d'expressió política* (2004), *Tàrraga (1898-1923): societat, política i imaginari* (2008), *Modernització i crisi comunitària* (2012), *Temptats per l'atzar La narrativa del joc en la Catalunya de la Restauració* (2013) o bé la «Introducció» i un treball col·lectiu en el llibre que coedita amb Marionna Lladonosa, *Narracions Mediàtiques. Del catalanisme de l'Estatut del 1979 al Procés Sobiranista* (2017).

Crec que el professor Capdevila harmonitzava a la perfecció un aspecte lúdic del seu caràcter amb un altre de summament disciplinat. Era una persona molt alegre que fàcilment s'engrescava amb la reflexió sobre qualsevol mena de joc —era un expert en la cultura del videojoc— lligat a la festa. De vegades li deia que representava molt bé l'altra cara de la termodinàmica! Era una persona que gaudia dels aspectes més plaents i divertits del joc de la ciència. Els seus amics, i els seus alumnes, admiraven el seu somriure sorneguer. Era una bona mostra de com el bon humor fomenta l'ingeni. De fet, en els darrers anys augmenten els estudis que confirmen que l'estat d'ànim repercuteix de forma decisiva en les nostres estratègies de pensament, i en la nostra creativitat. Les persones com en Quim, amb un continuat estat d'ànim positiu, sabem que experimenten molt sovint aquells moments *eureka* que condueixen a una idea innovadora, meravellosa moltes vegades, un resposta encertada, una analogia inusitada o una proposta molt original. Aquestes persones, com el Quim, tendeixen a usar amb molta més freqüència el pensament *divergent* a l'hora de cercar estratègies per a resoldre qualsevol tipus de problema. Combinen a la perfecció l'heurística amb l'al·lorítmia. Ens encantava del Quim la seva *fluidesa* o capacitat per generar una gran quantitat d'idees. La seva enorme *flexibilitat*, la capacitat per canviar d'una perspectiva a una altra, i la

seva *originalitat* a l'hora de triar associacions inusitades d'idees. En Quim estimava les metàfores. Això el duia a oferir contínuament idees innovadores que feien les delícies de la gent que l'escoltava.

Tanmateix, era ben conscient que en la seva manera de treballar hi havia una singular combinació entre idees fascinants i meravelloses i, després, molt de picar pedra, molt d'esforç, de feina ben dura, d'hores i hores de dedicació. Ell era tot tenacitat, resistència i perseverança. Aquesta rara barreja d'enjogassament i de disciplina hauria de funcionar com a principi configurador de l'activitat científica de la qual tant la docència com la recerca del Quim n'eren un model. De més a més, ell combinava molt bé una imaginació i una fantasia remarcables amb un sentit ben arrelat de la realitat. Sí, sempre tocava de peus a terra.

També em fa goig de remarcar, com una altra barreja una mica paradoxal de, per una banda, valorar molt els aspectes tradicionals, i conservadors, en el sentit de la conservació de la informació, necessària en la lluita titànica contra la termodinàmica, la cara conservadora de la cultura, i, d'altra banda, el caràcter rebel i de vegades iconoclasta a l'hora de construir models que abracin els diferents universos culturals. Si atenem només a la tradició i a la recollida de dades correm el perill de deixar el camp només ben endreçat però sense modificar i així no podem esperar massa novetats notables, en canvi el rebel assumeix una bona disposició a córrer riscos a fi de millorar el nivell de coneixement del camp, i això és la ciència. En molts moments cal trencar amb la seguretat de la tradició, i enfrontar-se al desequilibri. Si no haguessin existit avantpassats que estimaven el desequilibri, gegants i gegantes del coneixement, la cultura no hauria evolucionat. El Quim haurà estat un d'aquests gegants i tenia coneixements i coratge i ambició i de tant en tant tenia la gosadia de jugar a jocs poc segurs, arriscats, però que fan avançar el coneixement del món.

Les persones molt creatives com el Quim gaudeixen no només amb el seu treball sinó amb les altres activitats que formen part de la vida. En els darrers temps havíem tingut moltes converses relacionades amb la Laia, la seva filla, i veia com li agradava de jugar amb ella i li reia les gràcies a l'hora que podíem enlairar-nos i parlar de memòria, de llenguatge, de cervell o d'aprenentatge. Havíem conversat moltes hores, la Laia, la Sònia, el seu poble, Maldà, els pares i el germà, el treball de pagès, les tradicions dels pobles de l'Urgell, del Pla, de la Segarra o del Segrià, de les xarxes socials, dels polítics, i del seu País, Catalunya, des de la geologia a la cultura política. No he conegut mai cap persona que harmonitzés millor totes aquestes dimensions. Quim, estimat, et trobem molt a faltar! Això sí, gràcies per tot el que ens has donat!